15-1-27
Núm. 37
nós
CASTELÃO

nós.

BOLETIN MENSUAL
da
CULTURA GALEGA

DIREITOR LITERARIO
Vicente Risco

DIREITOR ARTÍSTICO
Alfonso R. Castelao

DIREICIÓN E REDAUCIÓN
Sto. Domingo, 47 - OURENSE

ADEMINISTRACIÓN:
Real, 36 1.º - A CRUÑA

ABONAMENTO

Doce númaros, na Península	**6** pesetas.
Fora da Península	**15** ,,
Númaro solto na Península	**1** ,,
Na Arxentina	**60** centavos
En Cuba	**30** ,,

OS PAGOS SON ADIANTADOS E OS GASTOS DE XIRO DE CONTA DOS SUSCRITORES

Este boletín non pubrica mais orixinás qu'os que foran direitamente solicitados pol-a Direición. Tampouco se fai solidario das ideias n-eles emitidos, a non ser dos que por non iren rubrados, enténdense que son da Redaución.

SUMARIO

Poesía, por Alvaro María de las Casas.

Algunhas notas dos meus estudos sobre filosofía galega por Margot Sponer.

A paisaxe no Cancioeiro da Vaticana, por Xosé Filgueira Valverde.

Quod nihil scitur, tradución por Xan Aznar Ponte.

Archivo filolóxico e etnográfico de Galiza

Os homes, os feitos as verbas, pol-a Redaución.

LEA VOSTEDE *A NOSA TERRA* *IDEARIUM DAS IRMANDADES*

Administración Real, 36 — A Cruña

nós

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA

Ano IX ★ Ourense 15 Xaneiro 1927 ★ Núm. 37

∴

Ao marqués de Lozoya

No mais alto do monte un penedo,
un carballo n-o meio do val,
unha fror n-a fontiña, e no meio
do carreiro un vello,
qu-está a descansar.

N-o mais alto d'a espranza unha estrela
que bríla brilando non s'ha d'apagar;
unha eterna surrisa pra qu-ela
ande pol-a terra
con nós a cantar.

Pero non, que pra min n'esta vida
n-hay espranza nen lus a lucir,
teño a morte xa n'esta ferida
que levo escondida
¡que é soio pra min!

ALVARO MARÍA DE LAS CASAS

Lamas de Outeiro.

Algunhas notas dos meus estudos sobre filoloxía galega [1]

Coido qu'é un deber, pol-o demais pra min ben grato, qu'eu a grandeza dend'eiquí, e da forma mais cordial, todal-as atenciós, traducidas en facilidás e consellos pr'os meus traballos sobr'a lengoa galega qu'os señores don Vicente Risco, direitor da revista NÓS e don Antonio Couceiro Freixomil Inspector de primeiro enseño, tiveron comigo; con moito gusto, e tendo n-elo grande honra, atenderei â súprica do direitor d'esta revista, Sr. Risco, d'escribir algunhas notas sobr'o galego pra qu'aparezan n-estas llanas.

Hoxe limitareime a algunhas notas soltas sobr'iste tema, por non ter rematado ainda o análise do tod'o material d'estudo que puiden recoller durante a miña estada en Galiza, e que tén coma fin primordial, esculcal-as diferencias rexionales do galego no tocante â fonética, morfoloxía e léxico.

É interesante tamén, a pesares d'encher ôs bos galegos de tristura, ouservar no estado actual do idioma galego, a contaminación co castelao e cuio proceso podemos seguir atentamente.

No léxico dos peisanos achamos en castelao moitas palabras que se refiren â eirexa, â meiciña, a espresiós novas técnicas, a xiros comús. Citarei entre varias notas collidas os seguintes exempros: *a virjen, Santa Virgen* (Francelos, Ourense) e Sarria (Lugo); namentras que con *virxen* designan ás rapazas solteiras, comprenden baixo da forma castelâa *virjen* somentes a Santa María. Din: *ofender al Señor, servir al Señor*, mais *servir ô rei*. Empregan sempre *Dios* e tamén o *Padre*, contrastando co-a paladra *pai* en moitas rexiós empregada pol-o pai de familias. Desapareceron no falar colián as formas antigas galegas dos nomes e son sustituídas pol-as castelâas, así por enxempro *Tereixa* sustitúyena por *Teresa* e *Taresa, Fijz* por *Félix, Giao* e *Jullao* por *Julián*; mais consérvanse as formas antigas na toponimia: *Sanfinz* e *Sanfiz* (San Félix, en castelao), *Santa Comba* (Santa Columba), *Santa Baya* (Santa Eulalia), *San Xiao* (San Julián), *San Bréixome* (San Verísimo), ou en apellidos *Oxea*, de *Euxea* (Eugenia), etc.

A palabra *febre* tén xa en moitos sitios a forma castelâa *fiebre* ou con metátese: *frieve* e ademais *calentura* (Torre, preto d'Allariz, Ourense), e a antiga forma galega *quentura* aplícase pra desinar a calor que dá o lume. A antiga palabra galega *doente*, ainda viva no portugués, foi sustituída no galego pol-a palabra *enfermo* conservándose *doente* pra desinar o can hidrófobo.

Falou xa o Sr. Risco n-un artigo no *Pueblo Gallego* de qu'a forma *Tribuna* é hoxe a mais usada e non *Tribúa*, porque os cultismos conservan en xeral a forma do idioma d'onde proceden. Asimesmo fórmase hoxe o plural *vagones, automóviles*, ô xeito castelao, namentras que no portugués autual dominan ainda as mesmas leises fonéticas antigas galego-portuguesas e din *vagoes, automóveis*, etc.

(1) Os lugares entre corchetes indican, entr'outros, os sitios onde collín as formas citadas. M. S.

Usan os galegos a miudo no falar as palabras castelás *después* e *bueno* (mais o adxetivo é *bon, bó*, p. enx. *(bon home)*. O saúdo é casi xeralmente na forma castelán *buenos días* e cand'eu lles lía un conto galego en qu'estaba escrito *bos días nos dea Deus*, dixeron qu'o conto gustáballes moito, mais que contiña palabras portuguesas, asegurándome que en galego deciase *buenos días nos dé Dios*.

Depende o grado de contaminñación tamén d'estaren perto de centros culturás, e asina, namentras nas montanas son *ovos, óso*, etcétera, ouvín p. enx. en Betanzos (Cruña) pronunciar ôs peisanos *juevos* e *huevos*, a pirmeira, coma dixeron, palabra galega e *huevos* en castelán. E o mesmo usaron en Ribadavia (Ourense) *jueso* e *hueso*, non conocendo xa no seu léxico a verdadeira forma galega. Cantas veces por empregar eu as verdadeiras formas galegas tomáronme por portuguesa!

Poderia citar ainda moitos casos de palabras que se conservan nas duas formas, galega e casteláa, e outras na que domina hoxe a casteláa. As razós son ben sinxelas: a xente oi falar o castelán ô crego, ô médeco, ô escolante, ôs tendeiros, etc., e parécelles qu'o galego é fala somentes de xente baixa e probe. Importante tamén pr'a dexeneración do idioma natural é a emigración: tantas veces perguntando eu porqué lles parecía feo o galego, respondéronme *é que no mundo non se comprende o galego*; pra lles o mundo é Buenos Aires, Cuba, La Habana, etc., según o sitio pr'onde emigran e por considerarse algo raro **alá o seu** idioma, avergonzánse do propio e desexan falar con perfeición o castelão.

Eu non quero arestora entrar no asunto de si se debe facer revivir o galego podendo porfiar sobr'iste punto persoas mais competentes ca **min** na materia. Mais é certo qu'eu a pesares de ser estranxeira n-esta terra tan fermosa, sinto qu'a sua lengoa tan doce e melodiosa vaia perdendo a sua enxebreza, dando entrada no seu léxico cada día a mais palabras e xiros castelás. Fenómeno inverso pódese observar no pobo de Cataluña, ond'un ardente amor ô seu failles estudar cada día mais afincadamente a perfeición e enxebreza do seu idioma, alentándose iste ideal igual nas aldeias que na cibdade. Como queira qu'en Cataluña iste nobre ideal púdose impor, tamén en Galiza cecais virá un tempo en que gracias ôs xenerosos esforzos de persoas tan ilustres com'o Sr. Risco purificaráse o doce e fermoso idioma galego.

MARGOT SPONER

Berlín.

A paisaxe no Cancioeiro da Vaticana

por XOSÉ FILGUEIRA VALVERDE

ESTRAITO DO TRABALLO ANUAL PRESENTADO Ô SEMINARIO DE ESTUDOS GALEGOS NO ANO 1925 - 1926

Pra Ramón Otero Pedrayo, xeógrafo de Galiza, afervoadamentes.

LIMIAR

A *idea* da paisaxe - di o noso Otero Pedrayo - como combinaceón dos variados fautores do releve, vexetaceón, crima, traballo humán, é unha das mais suxestivas da xeografía espresando, nun espazo limitado, a integrazón dos elementos que soparadamentes non chegan a ter vitalidade espresiva (1). Esta idea da paisaxe, en toda a sua moderna amprilude, amostra un ronsel literario ainda nos tempos como o medioevo, que non utilizaron en arte a paisaxe mais que como fondo acidental (2), i-en literaturas como a dos Cancioeiros galaico portugueses que eróticas de cheo, non loubarona beleza da paisaxe mais que na sua utilidade pr'o amor.

O meu traballo de oxe quer solo recoller no Cancioeiro da vaticana as referenzas á paisaxe, topadas principalmente nas cántigas rituals, derivadas da festa de Maio e feitas en loubanza da dona virgo. A miña laboura de anotazón e crasificazón tén un xeito esquemático. Cicais poida esclarexar en algo ôs nosos artistas, leitores de Ruskin (1), e ôs nosos psicólogos, afeizoados a Freud. Eu solo quero que na sua cativés poda servir â vulgarizazón dos temas poéticos dos cancioeiros (2) e dê azos a outros membros do Seminario pra se ocupar d'eles como fontes históricas, seguindo a roita de Carolina Michaelis de Vasconcellos con traballos semellantes ô de López Aydillo, que desfraga a mínima parte da estrada n'estes eidos.

O SOUTELO

Pra os troveires da Vaticana o lugar axeitado pra amar non é o xardín (3), senón un freixo e

(1) *Otero Pedrayo*, Síntese Xeográfica de Galiza G) Paisaxe.
(2) Deica os tempos barrocos se non pintou a paisaxe *eiseora*.

(1) *Ruskin*, «Os Pintores Modernos», A paisaxe. Capítulos III e VI.
(2) Pra logralo non cito os pasaxes ca grafía do Códice tal que se topan na edizón paleográfica Monaci (1875) nin cada restituzón portuguesa Th. Braga (1878) senón co galego vulgar atual.
(3) Na poesía de Homero, seguindo a Ruskin, o millor lugar pra os *simposios* e pra os amores é o *atrium*. A paisaxe ideal tén unha fonte, unha vizosa leira, un mar calmo e as

recendente soutelo de feitio somellante ô que escolleu Bolticelli pra a sua Primadeira:

Pel-o souto de crexente
unha pastor vi andar
moif alongada da xente... (1)

O souto está veira do rio:

Oí ox'eu unha pastor cantar
du cavalgava per unha ribeira (2)

Cand'eu paso por algunhas ribeiras (3)

lonxe da vila:

– Ai fermosiña, se ben alades,
lonxe da vila quen asperades?
– Vin atender meu amigo (4)

no camiño francés:

Cavalgava n'outro día
por un camiño francés
e unha pastor saía
cantando con outras tres.... (5)

ou no monte:

Se vos non pesar ende
madre irei há m'atende
meu amigo no monte... (6)

O soutelo tén *boas árvores, bos prados*, flores e paxaros cantando namoramentos. Débese ir a él na entrada do tempo cralo ou no vran, de noite:

María Xenta, María Xenta da saia cintada
hú masastes esta noite, ou quén pos cebada?
Alva, abríadesme alá (7)

e ô luar:

A doncela de Bizcaia
ainda min a preito saía
de noite a o luar (8)

anque é mais doada a luzada do día:

cando saia la raia
do sol nas tibas do Sar [Mar] (9)

Levad amigo que dormides as mañanas frías... (10)

Levantous'a belida,
levantous'alva,
e vai lavar camisas
en o alto
vai las lavar alva (1)

OS ALBRES

No meu traballo sobor dos maios na Galiza (2) teño d'abondo falado do *baumkultus* galego, tan importante pol-as nosas herdanzas célligas e prisciliánisias. Os albres do Cancioeiro son o piño e as avelaneiras, outras alusions d'esta especie están dirixidas ôs ramos porque o maierol (3) é alicerce de toda esta poesía referente â dona-virgo (4). Ora que o piño, as avelaneiras e os ramos aparecen sempre floridos porque é na primadeira cando fan beilada as doncelas.

O prestixio erótico da frol – soio comparabre ô das ondas do mar – sal das cántigas rituaes e chega astra as razons D. Afonso X na cántiga 207 da Vaticana, castelán ou feblemente bilingüe poído decir aludindo ô *coñecimento* tido de unha dona:

En un tiempo cogí flores
del muy noble paraíso...

As bailadas de Maio feitas baixo os arbres frolidos aparecen nas mais fermosas cántigas da colleita. O crego Airas Nunes pon en boca de unha nai na C. 464:

Por Deus, ai, ña filla, faced'a bailada
ante o voso amigo so la flor granada...

e na 462 somellantes con variantes a 761 de Xohán Zorro dín as mozas:

Bailemos nos xa todas, todas ai amigas
so aquestas avelaneiras floridas,
e quen for belida, como nos belidas,
se amigo amar,
so aqueste ramo d'estas avelanes
virá bailar.

---

gaviotas de lingoa longa a cantar pousadas nos albres. Esencialmente é a mesma a escea medioeval anque o leiro, o mar, a fonte... xa non son Deuses senón que levan a Deus pol-a Beleza. En troques aparés un novo elemento, o xardín, ordeado como unha escuma, substituindo â Natureza viexen. Na Galiza, onde son pouços os xardins, o xardín é o soutelo.

(1) Xohan Airas de Sant-Iago, c. 884.
(2) Airas Nunes, Crego, c. 414.
(3) Id., c. 496.
(4) Bernal de Bonaval, c. 728.
(5) Xan de Avoin, c. 378.
(6) Rui Fernandes, Crego, c. 515.
(7) Roi Peres de Ribela, c. 1049.
(8) Roi Peres de Ribela, c. 1048.
(9) Xohan Airas de Sant-Iago, c. 884.
(10) Nuno Fernandez Torneol, c. 342.

(1) *Filgueira Valverde*, «Os maios na Galiza». Tr. premiado na Festa da lingua galega de Compostela no ano 1924 e lido no Seminario de Estudos Galegos o 20 de Abril de 1925. Inédito.

(2) *Cfr. C. Carolina Michaelis de Vasconcellos*, «C. de A.» Halle Max Niemeyer, 1904. Vol. II, páx. 860, 870, 912 e 72.

(3) Alfred *Jeanroy*, «Les origines de la poésie lyrique en France au moien-age». Paris 1862. *Mannhardt*, «Waldund Feldkultus», Berlin, 1875-93. «Baumkultus», Berlin, 1878. *Pabst*, «Die Volksfeste der maigrafen», Berlin, 1865. *Gaston Paris*, «Les origenes de la poesía lyrique en France». (Extrait des «J. ces S. Nov. e Dec. 1891. Marzo e Julho 1892.

(4) Don Denis, 172, (*Alva* é gabanza que se di ás belidas. Tamén pode n-este caso ser o ralar do día).

Don Denis fala das froles como leito nas cántigas 102 e 137 respeitivamente:

...e deitouse antre unhas flores
e dise con coita forte:
mal ti venga per hu fores
que non és senón mha morte,
ai, amor!

...e caeu entr'unhas flores.

e amostra un tema de persoalizazón das flores parello a un dos Codax referentes ô mar e a outro do Meogo ô falar dos cervos:

Ai flores! ai flores do verde piño
se sabedes novas do meu amigo?
ai, Deus, e hu é? (1)

Esta persoalizazón responde ô senso guerreiro da flor do piño e do ramo de Maio pol-as xeiras da primadeira (2). O mesmo troveiro refírese a elas na cántiga (3).

Amigo, meu amado, valla Deus,
vedel-a frol do ramo
e guisade d'andar.

Do mesmo xeito que as avelaneiras:

Ai, estorniño do avelanedo...
...e pousarei so lo avedanal (4).

o piño representa tamén a dor da saudade e do amor. Pero González de Portocarrero di:

O anel do meu amigo [amado]
perdio so lo verde piño [ramo]
e choro eu bela.
Perdio so lo verde ramo [pino]
por en choro en dona d'algo [virgo] (9)

e Airas Nunes.

Sol-o verde ramo frolido
bodas facen ao meu amigo
e choran ollos d'amor! (6)

OS PRADOS

O bô soutelo verdece antre o verdor dos prados e tén o chan enfeitado de herba:

Can'deu paso por algunhas ribeiras,
so boas arvores, per boas prado... (7)

E as verdes ervas
vi andal-as cervas
meu amigo!
e os verdes prados
vi os cervos bravos
meu amigo (1)

AS AVES

Un soutelo quer, pra sere de cheo vizoso, paxaros voando pol-os ramos e cantar amores. É a vella tradizón do paxaro, siño de sabencia e de beleza. Os troveiros gostan das aves e das suas cántigas:

...se cantan hi paxaros namoraaos
log'eu con amores hi vou cantando
e logo alí d'amores vou trobando
e fazo cantares e mil maneiras.
Ei eu gran vizo e grand'alegría
cando minhas aves cantan no estío (2).

As aves falan dos amores como o papagai de Don Denis (3), ou escoitan queixas como o estorniño de Airas Nunes:

Ai estorniño do avelanedo
cantades vos e morr'eu e peno
d'amores ei mal! (4)

e fan coidar no amor:

E as aves, que voavan
cuando saía lo alvor,
todas d'amores cantavan
pel-os ramos d'arredor;
mais non sei tal que estevese
que en el cuidar podese
senón todo en amor. (5)

O home amargurado non quer escoital-os paxariños. Di Afonso X:

Non me poso pagar tanto
do canto das aves nen do seu son,
nen d'amor, nen d'ambizón,
nen d'armas, ca ei espanto... (6)

O bon cazador non tira ás aves que cantan:

Seu arco na mano, ás aves fexir
a las que cantavan leixal-as guarir,
a las aves, meu amigo.

(4) Don Denis, c. 171.
(5) Vd. Th. Braga. C. da V. Trovadores e Cancioeiros portugueses, páxs. XXX e XXXI.
(6) Don Denis, c. 175.
(7) Airas Nunes, c. 454.
(8) Pero Gonzales de Portocarrero, c. 367. Entre corchetes as segundas variantes estróficas a substituir pol-as verbas en cursiva.
(9) Airas Nunes, c. 454.
(1) Airas Nuner, c. 455.

(1) Pero Meogo, c. 754.
(2) Airas Nunes, c. 456.
(3) Don Denis, c. 138.
(4) Airas Nunes, 454.
(5) Xohan Airas, c. 354.
(6) Don Alfonso X, c. 58.

Seu arco na mano a las aves tirar
a las que cantavan non as quer matar.
a las aves meu amigo (1).

As aves, símbolo do amor, aparecen nun imponderabre poema de desdens feito por Nuno Fernandes Tornerol, o mais saudoso dos poetas do Cancioeiro. Reproduzoo íntegro:

Levad amigo que durmides as mañanas frías;
todal-as aves do mundo d'amor dicían
leda m'and'eu.
Levad amigo que durmidel-as frías mañanas;
todal-as aves do mundo d'amor cantavan
leda m'andeu.
Todal-as aves do mundo d'amor dicían;
do meu amor e do voso i en mentarían
leda m'and'eu.
Todal-as aves do mundo cantavan;
do meu amor e do voso i en mentavan
leda m'and'eu
Do meu amor e do voso en mentarían,
vos lli tollestel-os ramos en que siían
leda m'and'eu.
Do meu amor e do voso i en mentavan
vos lli tollestel-os ramos en que pousavan
leda m'and'eu!
Vos llis tollestel-os ramos en que siían
e llis secastelas fontes en que bevían
leda m'and'eu!
Vos lli tollestel-os ramos en que pousavan
e llis secastel-as fontes hú se bañavan.
leda ma'nd'eu! (2).

As veces os refrans da nosa riquísima paremioloxía tópanse nas cántigas do Cancioeiro. Lembro un referente ás aves dito por Xohan Soares Coello.

Ca dice o verbo – ca non semeou
millo, quen paxariño receou...

Outras veces son as creenzas populares e os agoiros sobor das aves as que topamos nas cántigas; Xohan Airas, o humorista das supersticións, fala moito dos corvos:

Unha dona, non digo eu cual,
non agoirou ogano mal,
pol-as oitavas de Natal
fa por sua misa oir;
e ouv'un corvo carnazal
en non quis da casa sair... (3).

Don Pero Nuñez era en tornado
e lase a Santiago albergar.
e o agoiro sol el ben cater
ca muitas veces l'ouv'afazañado;
e indo da cas ô celeiro
ouv'un corvo voraz e faceiro,
de que Don Pero non foi ren pagado... (1)

FONTES E CERVOS

Na paisaxe ren garda valor crótico que a i-auga. As fontes, os ríos, os lagos, o mar... tópanse sempre nas cántigas d'amigo. O soutelo somella sere escolleito, mais ainda que pol-o frescor da sua sombra e pol-a sua vizosa e frondende verdura, pol-o proisimidade, sonora e húmida, das augas. Non é do caso falar das moitas cuestions de folk-lore e de psicofisioloxía que suscita o tema pero sí lembrar somentes, pois de todos é coñecida a persistenza d'iste valor nas creenzas e na literatura popular galega.

Adico este capítulo ás referenzas do Cancioeiro ás fontes e ós corvos pol-a imposibilidade de desglosar istes dous elementos d'unha belida serie de cántigas de Pero Meogo en que aparecen esencialmente, e c'unha insistencia de xeito temático, constantemente aparellados. Cicais esta serie teña o seu orixe no: «Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus», de tan fondo ronsel na iconografía e na literatura do medioevo; cicais poda sere interpretada de outra maneira. A forman nove cántigas (789 a 797) con unidade de asunto e que como as da serie de Codax e Zorro somellan mal ordeadas no Códice vaticano. Espoño o seu argumento ordeándoas según o meu criterio:

790

A dona conta, en tres estrofes, como o seu amigo lle enviou aviso de que non viña a vela e lle demanda vaia á fonte:

Por mui fermosa que sanhuda estou
a meu amigo que me demandou
que o fos'eu ver
a la fout hu los cervos van bever...

(1.ª estrofa e engádega)

789

Fala a dona ca sua nai e dille que pol o

(1) Fernand Esquio, c. 902.
(2) Nuno Fernándes Tornerol, c. 243.
(3) Xohan Airas, c. 1677.

(1) Xohan Airas, c. 1676.

medo que lle tén non quer ir â cita do amigo. Catro estrofas, a primeira:

O meu amig, a que preito tallei
co voso medo mentirlle ei
e se non for asañas'a

795

A dona argalla como recurso o de ire ca nai â fonte. Tres estrofes:

Perguntarvos quer'eu, madre,
que me digades verdade:
se ousará meu amigo
ante vos falar conmigo?
(1.ª e engádega)

793

Erguese a moza e vai â fonte Pasa o seu amigo. Tén seis estrofes:

Levous'a belida
vai lavar cabelos
na fontana fría
leda dos amores
dos amores leda...
(1.ª e engádega)

Pasa seu amigo
que lli ben quería
o cervo do monte
a auga volvía;
leda dos amores,
dos amores leda!
(4.ª e engádega)

792

Pergunta a belida ás cervas pol-o seu amigo. Persoelización e demanda moi usada, como xa vimos, no Cancioeiro. Duas estrofes:

Ai cervas do monte, vinvos preguntar,
fois'o meu amig'e se alá tardar
que farei, velidas? (1.ª)

794

Fala a dona co amigo. Cántiga de sabor popular, no senso galego da verba sabor, e unha das mais fermosas da nosa poesía. Poño suas dito estrofes:

E as verdes ervas
vi andal-as cervas;
meu amigo!

E os verdes prados
vi os cervos bravos;
meu amigo!
E con sabor d'elas
lavei ñas garceras;
meu amigo!
E con sabor d'elos
lavei meus cabelos;
meu amigo!
Desque los lavei
d'ouro los liei;
meu amigo!
Desque las lavara
d'ouro las liara;
meu amigo!
D'ouro los liei
e vos asperei;
meu amigo!
D'ouro las liara
e vos asperarara;
meu amigo!

797

A nai pergunta â filla porqué tardou tanto na fonte. A filla disculpase con que os cervos volvían á auga pero a nai non a cree. Son seis estrofes d'iste xeito lixeiro:

– Digades, filla, miña filla velida,
porqué tardastes na fontana fría?
– Os amores ei!
– Digades, filla, miña filla louzana,
porqué tardastes na fría fontana?
– Os ameres ei? (1.º e 2.º).

Na revista NÓS sairá unha nota miña sobor do «volver a i-auga».

796

Pero a nosa rompeu na fonte o brial... O namorado torna a vela. A nai dá â filla consellos de nai aproveitada. Tópase n'esta cántiga de catro estrofes, o simbolismo do cervo, representando cralamentes o amado e da fonte representando a dona ou o amor. Di a nai:

Fostes, filla, en o bailar,
e rompestes hi o brial;
pois o namorado hi ven,
esta fonte seguídea ben,
pois o namorado hi ven.
Fostes, filla, en o reir,
e rompestes hi o vestir;

QUOD NIHIL SCITUR

(Proseguimento)

Así preséntanos a nós a natureza as cousas qu'han ser coñecidas. Por esto dicía Aristóteles n-un pasaxe «acharse o noso entendemento con relación ás esencias das cousas com'os ollos do corvo con relación á luz do sol». O entendemento xuzga das cousas por simulacros. Poderá ser reuto iste xuicio? Poderíase esto tolerar se de todal-as cousas que desexamos coñecer, recibíramos imaxes pol-os sentidos. Mais ó rivés, das cousas principás, non temos ningunha. Somentes as temos dos aicidentes, que pr'a esencia da cousa, asegún din, non importa nada; da esencia é a verdadeira cencia, e os aicidentes son os mais despreciabres dos seres. Por estas cousas sensibres convén conxeturar as demais.

Logo as cousas que son sensibres, grandes, despreciabres (os aicidentes e as cousas compostas) son coñecidas por nós de calquera xeito. En troques as que son espirituás, sutis, subrimes (os principios das compostas e as cousas celestes) de ningún xeito. E mais estas pol-a sua natureza, son as mais coñecibres, porque son mais perfeitas, mais entes, mais simpres, as tres calidades que producen a coñecencia perfeita. Pra nós sono menos, porqu'están mais arredadas dos sentidos. As qu'están mais perto d'istes son mellor coñecidas; non por outra razón que porque o noso coñecemento millor pende dos sentidos. Pol-a sua natureza non son nada coñecibres, porque son moi imperfeitas, case nada. O Ente, é o ouxeto, o suxeto e o principio de toda coñecencia, de todo acto e de todo movemento.

Olla canta ocasión d'iñorancia se nos presentou. Halo ver millor cando veñamos á espricación das cousas. Pois esto soilo foi dito en xeneral; mais non demostra que nada se sabe. Nin eu tempouco me propuxen demostralo (usando a verba demostrar na tua similicación), nin podería; porque non se sabe nada. Abonda ter presentado dificultás; si as podes vencer, xa sabes algo. Mais non has poder, a non ser qu'ocultamente ch'houberan mandado outro espritu novo. Poida qu'eso se poida facer, mais hastra d'agora non o vin. Tratamos do que é, non do que pode ser.

Mais as dificultás que hai nas cousas son minemas se se comparan co-as que hai no que coñece. Efeutivamente, o qu'estiver dotado d'un entendemento perfeito e agudísemo e d'un sentido irreprensibre, pode que poidera vencel-as dificultás (concedereicho gratuitamente; anque non poda, a non ser que haxa nacido con todas estas cousas perfeitísemas. Mais arestora semella o contrario.

En segundo lugar, na definición da cencia había o coñecimento; en que se han considerar tres cousas: a cousa coñecida, da que xa se tratou; o que coñece do que trataremos mais adiante, e o coñecimento mesmo que é o auto do entendemento na cousa. D'esto imos tratar agora; mais o mais brevemente que poidamos. Pois ten seu lugar propio no tratado *De Anima*.

E por certo é dificilísima e está chea de perplexidás a contempración da y-alma das suas faculdades e auciós; si é que hai alguinha que nono estea. Mais a escuridade sabe r-esto qu'agora investigamos, a coñecenza. Nada hai mais dino na y-alma nin mais escelente, qu'iste coñecemento único. Porque si o home o tivera perfeito, sería semellante a Deus, ou millor, o mesmo Deus. Ninguén pode coñecer perfeitamente as cousas que non criou. Nin Deus as houbera podido criar, nin criadas, rexilas, se nonas houbera precoñecido.

Logo soilo Dios ten a sabencia, o coñecimento, a comprensión perfeita, o penetra todo, sábeo todo, coñéceo todo e enténdeo; por que El mesmo é todo e está en todo; e todal-as cousas están n-El e son por El.

Mais o hominicaco imperfeito e disgraciado, coma vai coñecer as demais cousas, si non se pode coñecer a si mesmo, o que está n-il e coil? De que xeito vai coñecer as cousas mais ausirusas da natureza, antr'as que están as espir-

tuás e antre elas a nosa y-alma, o que ausolutamente non entende as cousas crarísemas e manifestas, que come, que bebe, que toca, que ve e que toca, oi?

De certo as cousas qu'agora penso, qu'eiquí escribo, nin eu as entendo, nin tí cando as leas as entenderás. Xuzgaralas se cadra fermosa verdadeiramente ditas. En tales as estimo. E mais nada sabemos. Inxustamente Escalíxer :, anque doutísemo varón, chama ausurdo a Vives, porque dí qu'a averiguación dilixente da natureza do entendemento está chea d'escuridade. Si a opinión de Vives é ausurda, eu quero que me teñan por home ausurdísimo, porque penso que non somentes está chea d'escuridade, senon que é calixinosa, escabrosa, astrusa, innaicesibre, fantexada por moitos, por ningún superada, nin superabre. Cecais il coma tiña un inxenio agudísemo, estimouno fácile. E en verdade, fermosa e sabiamente escribeu da y-alma, coma das demais cousas que tratou. Mais non ausolutamente, nin pol-o seu orde, nin todo. Dixo moitas cousas, as que arrodeadas de verbas brilantes, engañan a mente e que inxeridas en abundancia parece que apagan a fame. Mais si as miras detidamente, ô fin descubren o artificio, e a cousa déixana tan difícile com'enantes, com'emostraremos no seu lugar.

(Continuaráse)

Archivo filolóxico e etnográfico de Galiza

FOLKLORE DE SAN ANDRES DE TEIXIDO

Teño de confesar con toda sinxeleza e como un grande pecado que non-o perdono, que cando fun a San Andrés de Teixido pra facer a romaxe que todol-os cristianos estamos na obriga de facer mentras vivimos pra non-a ter que facer de mortos, ainda non tiña lido o intresantísimo libro que D. Federico Maciñeirapubricou esgotando por compreto o tema do Santo de Teixido.

Descoñecendo a obra do señor Maciñeira dei en xuntar cántigas do San Andrés, do que xa non m'arrepinto, pois logo poiden comprobar que ô tan escrupuloso historiador, cecais por non lle dar importancia, descoidou a parte do folk-lore que se limitou a tomar do que ô Sr. Pérez Ballesteros xa tiña recollido.

E como queira que entr'as cántigas qu'eu axuntei hai algunhas que non recolleron ningún dos dous nomeados escritores, e ou ras son tan sollo variantes das pubricadas pol-o señor Pérez Ballesteros, prenciparei por istas poñéndoas aparelladas pra millor ouservar as diferencias.

Do Sr. Pérez Ballesteros	Variantes
–	–
O San Andrés de Teixido está dereito na porta mirando para os romeiros como lle baixan a costa.	O San Andrés de Teixido está sentado na porta riadose dos seus romeiros que veñen baixando a costa (1).
–	–
O Santiño San Andrés este ano aló non vou; pol-a falta do diñeiro ¡canta xente se quedou!	Meu Señor San Andresiño outro ano alá non vou; pol-a falta de diñeiro ¡moita xente se quedou!
–	–
A San Andrés de Teixido fun coa cesta na cabeza; fun por mar e vin por terra, o Santiño mo agradeza.	Fun a San Andrés de Lonxe c'unha cesta na cabeza;

(1) Variantes: Como lle rubeu a costa.

Vin de San Andrés de Lonxe
coa cesta na cabeza
fun por mar e vin por terra,
o Santo mo agradeza.

–

Indo para San Andrés
escorrín, caín n-un toxo,
¡adios, toxo regalado,
adios, regalado toxo!

–

Fun a San Andrés de Lonxe,
fun aló, hei de volver;
quedoume a miña monteira
no altar por recoller.

–

Tres días hay que non como,
tres días hay que non durmo
para ir a San Andrés
qu'está no cabo do mundo.

–

O divino San Andrés
está no cabo do mundo;
por lle ver a sua cara
tres noites hai que non durmo

–

Do Sr. Maciñeira

–

Indo para San Andrés,
baixando o amilladoiro
acordaronsem'as nenas;
abofé, sei que me volvo.

fun por mar e vin por terra,
o Santo che mo agradeza.

–

Indo para San Andrés
prendeume a saya n-un toxo,
¡adios toxo rechinado,
adios, rechinado toxo.

–

Fun ao santo San Andrés
para o ano ei de volver;
quedoume a miña monteira
no altar por recoller.

–

Meu señor San Andresiño
qu'estás no cabo do mundo;
pra facerch'a romería
tres noites hai que non durmo

–

Variante

–

Indo para San Andrés,
no primeiro amilladoiro
acordáronsem'as nenas,
abofellas que me volvo.

Tanto estas cántigas, que conteñen pequenas variantes das pubricadas pol-o Sr. Maciñeira no seu libro avandito, como as que van dispois, e que eu coido que sexan inéditas, están recollidas por min direitamentes dos romeiros que fan a viaxe ô San Andrés pol-o camiño de Cariño a Teixido, pasando pol-a Herbeira, e do Santuario a Ortigueira indo por Landoy.

D'elas hainas por demais irreverentes e que lembran a outras moi coñecidas, sen que falten tampouco as piadosas qu'imploran favor do santo ou o recordan con agarimo.

Pertenecen as primeiras as tres seguintes:

Meu señor San Andresiño
feito de pau de sanguiño
Dios lle dea tanta forza
com'ô porco no fuciño.

–

Sán Andrés de Teixido,
pernas azules,
cúram'estas verrugas
non m'arrabuñes.

Adiós San Andrés, adiós.
Coa tua sardiña de prata
pescas ti mais dende terra
que eu coa miña tarrafa.

Esta outra ven a ser unha variante da tan coñecida en Ourense e adicada ô San Amaro d'Oira.

San Andresiño bendito
feito de pau d'ameneiro
primo carnal dos meus zocos
irmán do meu tabaqueiro.

Aluden estas duas ô apartamento en que s'atopa o santuario do milagreiro San Andrés que tan traballoso fai a romaxe non somentes pol-a distancia, mais tamén pol-os ruís camiños.

Meu señor San Andresiño
onde te foron levar.
entre penas e peñascos
aló no fondo do mar.

–

Meu señor San Andresiño
outro ano aló non vou
canseim'ô rubil-a costa
tiven que baixar Landoy.

Os mariñeiros teñen gran fé na proteución que lles dispensa o seu antigo compañeiro e acoden a il nos seus momentos d'anguria como se ve n'estas duas cántigas.

Meu señor San Andresiño.
póñanol-o vento en popa
que somol-os de Cariño.
traemol-a vela rota.

Esta cántase tamén en Mugardos coa variante seguinte:

Madre de Dios de Chanteiro,
déanol-o vento en popa
que somol-os mugardeses
levamol-a vela rota,

No ano de 1887 houbo unha terribel galerna que asolagou moitas traineras nas costas ortegalesas e d'aquela cantouse esta copla:

Meu señor San Andresiño
díanos moitas sardiñas
que somol-os de Cariño
que perdimol-as traiñas.

Pol-a intención que garda é notable esta cántiga na que aparece ô San Andrés convertido en taberneiro.

Meu señor San Andresiño
tén unha pipa no monte;
as mulleres beben viño
y-os homes auga da fonte

O cancioeiro de Pérez Ballesteros trae unha variante da anterior que di así

O rei mandoum'unha carta
dentro d'unha mazaroca;
que, as mulleres, beban viño
e, os homes, auga choca.

Cando en Cariño inda se pescaba a traiña, viñan traballar, durante a tempada da pesca, homes de Pantín, Vilanova, Santalla e outros pobos da comarca ortegalesa, e ô final-a zafra voltaban aos seus fogares cheos da ledicia que dá o contar co sustento pr'o inverno. Entre as coplas que iban cantando pol-o camiño figuraba ésta de despedida:

Adios San Bartolomé,
adios Puerto de Cariño,
adios Virgen de la Piedra
e San Andrés de Teixido.

E derradeiramente darei esta outra despedida que é unha verdadeira descrición da costa ortegalesa.

Adios Estaca de Bares,
Aguilloes de Cariño;
un pouquiño mais adiante
o San Andrés de Teixido.

Coa que pecharei a exposición das cántigas referentes ao San Andrés de Teixido por min recollidas, pequena contribución ao xa extenso folk-lore d'iste santo e que non embargante eu coido que ainda non estea compreto, pois santo de tanta sona e que e trae ao seu pé todol-os anos un tan crecido número de romeiros é de pensar que sexa unha fonte viva e un motivo costante pra inspirar a musa popular.

BEN-CHO-SEY

OS HOMES, OS FEITOS AS VERBAS

O PRESIDENTE DA ACADEMIA GALEGA

Por unanimidade, e co aprauso de toda Galiza, levou a nosa Academia â cadeira presidencial ô ilustre poeta e leisicógrafo D. Eladio Rodríguez Gonzalez, qu'era Segredario da douta Corporación. Don Eladio era ben merecente d'elo; a Academia foi xusta, e ademais atinou.

A obra do poeta ribeirao xa lle daba direito, e amais d'iso, hai o Dicionario que ten feito, verdadeira enciclopedia galaica da que, pol-o *Pueblo Gallego* coñecemol-as primicias, facéndonos ver que conten en resume e en sustanza cáseque todo o que hai escrito das cousas de Galiza.

Sabemos tamén que baixo a sua presidenza, e pol-a sua idea, a Academia vai emprincipiar unha nova vida de altividade e de traballo, tanto mais, que Don Eladio atopará hariles colaboradores nos novos académicos qu'agora entran ou van entrar, coma Cotarelo, Castillo, Martínez Morás, Vilar Ponte, Otero Pedrayo, Domínguez Fontela, Castelao, Risco, Peinador, etc., e n-algús que hai dentro coma Lugris, Carré, Cabanillas, Banet Fontenla...

C'un presidente qu'escribe e fala galego, que pertence por dereito propio â nosa renacencia, a Academia ha perder tamén o xeito indeciso, tímido e misturado que viña tendo, e co-elo tamén, xa que no campo da renacencia, galeguista están sen disputa os millores valores da Terra, o nivel centífeco e literario erguerâse ben moito.

NÓS gábase de curazón de que o poeta de *Orballeiras* presida a Academia galega, e dalle o parabén a il e â corporación.

OUTRAS NOVAS

Tivo bastante eco en Galiza o feito de qu'a Real Academia Española chame ô seu seo ôs representantes dos idiomas rexionás. Comentouse e en moitas maneiras, tanto na imprensa coma na conversa. En xêral, o efeito que fixo foi bô. É unha proba de qu'a tradicional incomprensión vai cedendo, e esto é cousa boa.

Tamén foi comentado – especialmente por Xavier Montero – com'un paso a prol da cooficialidade. É pol-o menos unha cooficialidade literaria.

—

Co-iste gallo, o *Pueblo Gallego* abriu un inquérito en col de quen deben ser os académicos galegos. Hai respostas pra todol-os gustos, crar'está. Mais debemos recoller como feito espresivo, anque se trate d'un dos nosos, os moitos votos de novos e vellos que tivo Ramón Otero Pedrayo.

—

Nos números derradeiros da *Revista de Estudios Metapsíquicos*, que se publica en Madrí, ven un traballo de J. Linares Rivas en col do libro de San Cipriano.

LIBROS

LETRAS FRANCESAS

ABEL CHEVALLEY «Tomás Deloney. Le román des métiers en temps de Shakespeare».

Tomás Deloney foi un tecelán de Norwich, traballaba na seda, intresábase no gobierno comunal e trasegaba a cerveza dos grandes xerros d-esteño ô seu ventre axitado pol-a gargallada burguesa. Ademais escribia novelas fortes e sanguiñentas coma postas de carne, chicas das grosas facetias do púbrico (mariñeiros, arqueiros, burgueses, estudantes do teatro ingrés, no tempo de Shakespeare. Un francés, Chevalley, amostra agora esta poderosa figura rabelesiana qu'os ingreses tiñan

cuaseque esquencida. Mais verdadeira Old England qu'a do goberno dos Hannover. Tamén pubrica duas novelas de Deloney. *(Thomás de Reading* e *Jack de Newbury)* épica dos oficios com'os *Mestres cantores de Nuremberg*... eisaltación das corporaciós, vastas cerballeiras humáns soantes ôs ventos do Medievo.

OUTRA VOLTA AMIEL

Estivo desmasiado â moda. Na bibrioteca do Ateneo (do segundo, o da rúa do Prado, e das barbas de Matías) eran, tanto o volume d'Aleda com'a versión da *España Moderna* (ouh, tempos prácidos pr'os Doutores novos en Direito, de Novicow, de Gumplowitz, dos rusos e italiás inda de vastas barbas!), dos libros mais usados, lixados, sudados, comentados, intreliñados, citados e fusilados. Mais parés que aquil Amiel era soilo un anaquiño de mostra. O *diario* ten dazaseis mil páxinas! Vánse pubricando novos anacos e vai xurdindo outro Amiel, agora con compricaciós amorosas. Ningún home levou mais adiante seu propio análise. Estaría ben un lilro (sen dûbida haino xá) sobr'a literatura xinebrina ou feita en Ginebra. Paisaxe elocuente, incirrados das prumas, Mont Blanc â vista, gosto da esmorga acrecido por faltar a Calvino. Tudo aquilo debe estare mollado de bágoas humanitarias i-os circos das montanas deben ir mostrando, no sôl-pôr, as épocas espaciadas da Historia. De tudo o pregamento alpino do pensamento de Xinebra quédome c-a roca, nova ô sol entre o lazo, de certas páxinas de Rousseau e c-o estudo de Forel sobre do Lago: foi a iniciación da Limnoloxía moderna.

CAHIERS

Medra a moda dos *cahiers*. Isto c-as ediciós orixinales, as obras de luxo, caras coma xoias, ou peles de raposo azul, outras de mazdeo luxo (com'o *renard argenté*, acrimatación das do zorro nórdico pr'os traxes de *Magazin)*, as ediciós da mais fermosa páxina, as de aniversario, este, esmaltan os catálogos dos mercados de libros. De tudo falarémos pr'outra vez si Diol-o quer e tamén da arte de lêr os catálogos e do prestixio dos tidoos. Voltando ôs cahiers xa non teñen aquila ledicia de folla do pensamento individual com'os de Peguy, seu inventor. En xeneral responden, densamente, a un sistema d'interrogaciós. *Cahiers Nouveaux* (André Palmón, Maurois, Chenevière, Pérez de Ayala *[La chûte de la maison Simón]*, *Cahiers du Sud*, *Commerce* (anuncia pra iste mes inéditos de Nietssche, Valery, i-un anónimo do sigro XIV: «Brûlement d'un heretique). *Cahiers contemporains*. Serán istes tres volumes da serie que se propón amostrar feixes das millores opiniós sobre dos probremas d'hoxe. i. O que sei de Dios. II. O home despois da morte. III. Mais alá do Amor. Hai molta palla e algunhas boas páxinas. Nótase a forteza do pensamento teolóxico católico, o terco surrir dos vellos materialistas fermosos tipos de señorcano, ancrados n-unha xuventude lonxana, sentimentalismo literario que mal sobre o desespero interno, o bloque indo ocultista ben aveñido con cencias difíciles de especialistas. Lástema que recollan pouco mais do pensamento francés. Freud di no 3.º quaderno que non s'atopa con forzas pr'o asunto e que o noso conocemento non pode responder a pregunta do qu'hai mais alá do amor. Sobra calquera das respostas que fai.

OS DO MERCURE

Cales restan? Pubricanse libros de tudos iles. Boa ocasión pra fazerse unha bibrioteca â moda de 1910. Coido que d'iles medran c-o tempo dous: Emile Verhaeren e Francis Jammes. A literatura de grande urbe ten un lostrigo e logo desparece. Caladamente os poetas da terra (cada un da sua) fican na paisaxe com'as montanas i-as fontes, sempre novos.

ESTÁ NO PRELO

o

DICCIONARIO GALEGO "LAR"

por

LEANDRO CARRÉ ALVARELLOS

O mais compreto dos pubricados hastr'o d'agora

OS ESTRANXEIROS EN FRANCIA

Dos vivos un outo poeta, da caste dos Novalis, con certo recendo de Edade Media inda que non-o teime, o vienés Rilke. Ten un ecoar dos violís románticos e debe saber filosofía, da *grande*. Dos mortos Conrad e Reymond. Sobre dos peisanos hai en Francia unha importante literatura d'hoxe. Poderíase crasificar pol-os antigos países. Conrad pode ser chamado o Laperouse das letras. Tiña os ollos virxes pra mirar os portos do hemisferio sud, os bouquets das illas de coral i-o afastante pesadelo da Selva. Il polaco, de terra adentro cruzou e novelóu en todal-as syrtes lonxanas. En troques o vello Gide anda viaxando pol-o Congo e inda non viu un sô hipopótamo. ¡Craro, com-os vai a ver si anda a caza de volvoretas e leva no bolso os Sermós de Bossuet!

R. O. P.

AS NOVELAS "LAR"

O FILÓSOFO DE TAMARICA.
por Xulián M. Magariños.

Humorista de bó xeito, moderniza un tema que mais pol-a vella tratara no seu tempo Enrique Labarta Posse. Cando arreparamos cantos filósofos de Tamarica – parentes sen dúbida dos tan soados sabios da Lamosa – hai fora de Tamarica, non poderemos por menos d'agradecer ô Magariños o qu'houbera restituído, co tino e o xeito qu'il sabe facelo, iste tema ás nosas letras.

O xardín do castelo de Vidre, d'Alvaro María de las Casas, ten un certo lonxano valleinclanismo que lle vai moi ben. No piedoso coquelarre dos arbres e dos homes, na noite clásica do San Silvestre, mistúrase – coma cando non hai aquelarre, pol-o demais – o misterio das almas co misteiro da terra. E dito está qu'é unha pequena traxedia lírica, e pol-o tanto moi galega; obra de poeta merecente de mais longo comento.

S. N.

HOSTIA, por
Arnando Cotarelo.

O tema é mismo de tentación pra poetas e filósofos. Priscilián é algo tan grande, encerra un misterio tan fondo, tan pouco craro, que non sei s'os galegos chegaremos endexamais a descobrilo. E quen sabe si moito do noso porvir non pende n-il! Priscilián semella repersentar eiquí, no estremo ocidente, a cultura máxica, a *gnose* oriental; e mais quen sabe que lonxanos entroncamentos non terá co pasado céltigo!

O mestre Cotarelo, no meio da prosa requintada e sabia, escrita n-unha léngoa de rexo e arcaico enxebrismo, adubada e enxoiada de raras verbas das léngoas sabias e teinicismos gnósticos, que rebrilan n-ela com'os cabuxós do nimbo d'un santo ou das tapas d'un evanxeliario bizantín, d'un drama case sen aición, ceiba eiquí e alí estrevementos que poideran ter trascendenza. O mestre Cotarelo, namorado do seu asunto fixose piriscilianista nementras escribeu *Hostia*, e viveu algún tempo na herexía, coma discípulo do mártir de Tréveris... Que houbera dito o Cura de Fruime, de que co-esa devoción lle botaran abaixo unha das suas *Vindicias?* E o pior é que sabemos d'outros devotos qu'hoxe ten eiquí Priscilián, tamén eruditos...

Ningún estilo mais axeitado pra tratar do bispo e doutor – que se cadra, mais que herexe foi estravagante – qu'o estilo cheo de pompa oriental e de hieroglifismo sincrético – pseudomórfico, crar'está – de pedra d'Abraxas de *Hostia*.

E outra cousa: tiñamos en Galiza a novela histórica, de xeito romántico – Vicetto, López Ferreiro, Galo Salinas – derradeiramente, o drama histórico-simbólico – *O Mariscal* – mais nin a novela nin o drama propiamente arqueolóxico. Agora, D. Armando abriu o camiño.

V. R.

LEA VOSTEDE A NOVELA GALEGA **L AR** QUE SE EDITA MENSUALMENTE

Non deixe de mercar

COUSAS por CASTELAO

Prezo CATRO pesetas

FLORES DE PORTUGAL, por CLAUDIO BASTO. PORTO.

E unha recolleita de cen cántigas das mais lindas do pobo portugués, cantando, a Patria, o Traballo, a Familia, a Relixión, a Filosofía, o Riso, a Tristeza, o Amor. Por suposto, estas derradeiras enchen a mitade do libro, e despois veñen as da Tristeza coma mais numerosas. Xa o indica o insine folklorista: «A Tristeza e o Amor são as principás Musas do nosso Povo».

A intención d'iste pequeno volume é antolóxica, e foi pol-o tanto o requintado criterio estético do autor de *Flores do Frio*, que presideu a escolla. É un novo homaxe ô pobo poeta que é o d'alén e d'aquén Miño. Por fertuna, tamén eiquí se teñen feito antoloxías d'estas, que por certo deberan estar nas maus de todos.

ESPUMA, versos, de EDUARDO DEL PALACIO, Avila, 1926.

EDUARDO del Palacio, ligado a Galiza por vencellos familiares, profesor que foi no Instituto d'Ourense, é fillo e herdeiro tamén no espirtual, do gran poeta Manuel del Palacio. Non é dende logo, un poeta â moda d'hoxe; mais as modas pasan, e os poetas de verdadeiro sentimento, non son esquecidos. E non é que algunha vegada non se deixe levar un pouco – non moi lonxe – pol-a corrente, case sempre por divertimento, coma no *Scherzo funambulesco*, pubricado a primeira vegada n-Ourense, na revista *La Centuria*, ou o soneto *To her neu suveet-heart*, escrito en francés portugués, castelán, italián, alemán, rumano e inglés, verdadeira mostra d'abelencia políglota d'un home que xunta no mesmo libro poemas en varias léngoas.

Mais tampouco lle dá moito por istes virtuosismos, qu'anque n-eles seña mestre, non son a sua corda. Non; Eduardo del Palacio é un poeta suxetivo e sentimental, puramente lirico, d'unha sinceiridade ben rara n-iste tempo, e o que é ainda mais dino de loubanza, cheo d'espontaneidade e de frescura moza.

A sua forma é sinxela com'auga crara, sen irisaciós d'asentes nin d'alcoholes d'avangarda. A sua arte é imaxe do seu curazón aberto e san.

Hai xa tempo que se foi d'esta Terra onde deixou amigos que non o esquecen, e agora chega o seu libro, inzado de lembranzas d'aquiles anos, puntuando istantes que pra todos tiveron o seu ledo engado...

REVISTAS

LA GACETA LITERARIA, Madrid, Xaneiro, 1926.

O emprendimento e os propósitos d'esta *Gaceta* son cousa dina de todal-as nosas gabanzas, principalmente o recoñecimento – case tan dificile com'o da República dos Soviets por Norteaméreca – en quasi-coincidenza de feito co-a Real Academia Hespañola, da igualdade pol-o menos literaria dos idiomas peninsuares. Recoñecimento non por debido menos d'agradecer do esforzo espiritual estracastelán, qu'ademais, ven de bó lado. Todo esto e todo o demais, moi ben.

Non tan ben, a receta que pra desprovincianizarnos nos aconsella o Profesor Ortega e Gasset. Non semella iso descender de provincia a suburbio? Eiquí había quen daba a receta oposta... E mais non deixamos coma il d'abrigal-a espranza de qu'agora veña a nosa volla, cansos xa os outros.

D'outra beira, o noso amigo João de Castro Osorio ven procramar, con acenos de vidente, o soño da cultura lusiada, anfieuropea, arredada, imensa, embora pechada na sua lingoa e na sua raza. Qual das duas voces é a nosa n-esta pirmeira folla da *Gaceta literaria?* Non queremos mais que perguntalo.

Hai unha voz galega: a de Correa Calderón, que pol-o d'agora non sona mais que lírica: *A arela do neno doente*.

En conxunto: os castelás dan unha nota de modernismo agudo, un pouco algueirante: unha presa de cobizas, que xa é moito; os catalás (Pi Suñer) de siso e posesión de si mesmos; os portugueses, ainda a saudade do que foi, feita espranza; os galegos, lirismo.

E mais non deixa ter imitanza esta folla con certas pubricaciós catalás, especialmente na parte d'arte (que firma Antonio Espina) ainda nas reproduciós.

S. N.

BOLETIN DE LA REAL ACADEMIA GALLEGA, Novembre, 1926.

Letras de luto: D. Juan Barcia Caballero; D. Galo Salinas, por Eladio Rodríguez González; *Retrato de D. Manuel García Vázquez; Estudio bio-bibliográfico-crítico acerca de Rosalía Castro*, por Eugenio Carré Aldao; *Los altares primitivos del Apóstol Santiago*, por Celestino García Romero; *Aportazón ao estudo da prehistoria galega: Depósito inédito dos pirmeiros tempos do bronce*, por Fermín Bouza Brey; *Palacios y fortalezas de la Mitra de Santiago antes de la guerra hermandina*, por José Couselo; *Sección oficial*.

A NOSA TERRA, pirmeiro d'ano 1927.

Ao decorrel-os días. – Inresante nota *Encol da paisaxe xeográfica* por Ramón Otero Pedrayo. – Sigue *No camiño de Sant'Yago* (etapa do Irixo a Silleda) por Xavier Pardo. – Notas do momento galeguista na América, e unha carta de París de Corona González. – *Marxinales* por F. Abelaira; *A Brigancia*, por X. Fernández Merino. – *Lecturas.— A uns ollos*, versos de José M. Cabada Vázquez.

CÉLTIGA, Bôs Aires.

Nos números derradeiros – por certo medrando en intrés, en fervor e en calidade literaria de día en día – trabailos de Núñez Búa, Suárez Picallo, Paz Andrade, A. Alonso Ríos, F. L. Cuevillas, José H. Soto, Lesta Meis, A. Villar Ponte; poesías de Julio Sigüenza, Eladio Rodríguez González, Lisardo Barreiro, etc; notas de Galiza, *Galería de intelectuales arxentinos;* Selección gráfica, deportes etcétera.

Céltiga é na República Arxentina a millor repersentación do pensamento galego d'eiquí, e da élite da nosa colonia n-aquêla terra, que fai un traballo de desinires e sacrifizo pra reintegrar ôs galegos d'alén-mar na y-alma da sua terra.

S.

LA CRUZ DEL SUR, Montevideo.

E unha revista que lembra *Alfar*, e que testemuña a presencia alá do noso amigo Julio J. Casal, com'*Alfar* lembre eiquí sen dúbida Montevideo e denuncia a presencia na Cruña de Julio J. Casal. Xa non hai Atlántico, poidera decir quen tal vira – e mais ainda o hai, e non queremos faguer profecías, qu'egora non se fan mais que n-Alemaña.

Raros linolenms, todos da mesma rareza, porqu'están estreitamente emparentados; ensaios, poemas; unha gran preocupación nacionalista, *nativista*: «una poesía del arrabel y del campo, del indio y del gringo tales como aparecen y se realizan en el Río de la Plata» ou ben «un gauchismo cósmico vinculado con el pensamiento platónico, con la calidad pitagórica y con el Oriente esotérico», uns e outros en posición antieuropea, anqu'a mesma preocupación haxa nos antitradicionalistas, defensores da estética do noso século. Benia ôs que teñen desexo de ser; málea ôs que queren ser outros. A concencia americana pode que empeze a alborexar, mais o millor pra iles sería indianizarse.

S. N.

EL DESPERTAR GALLEGO, Bôs Aires.

E o órgano da *Federación de Sociedades gallegas agrarias y culturales*. Co número extraordinario de 17 de Nadal, cumpre o seu quinto ano de pubricación, Ise día celebrouno a Federación c'un homaxe púbrico en lembranza do Mariscal Pero Pardo de Cela, sobr'o que deu unha confrencia Suárez Picallo.

Das doce follas do estraordinario, dazaseis páxinas veñen adicadas a reseñal-a importante altividade social dos federados, a asuntos oficiás da federación, e a recoller novas de Galiza, sendo de notar un historial do Centro Galego de Bôs Aires.

As restantes oito páxinas son d'homaxe ô Mariscal e de espallamento da literatura e dos estudos galegos, frai n-elas un artacos do drama de Cabanillas e Vilar Ponte, unha historia de Pardo de Cela e a sua sinificación histórica, un estudo das Irmandades do século XV de

Suárez Picallo, outro do Monte Medulio de José Abella, excerptos de libros galegos e outras cousas de mérito e intrés.

OS ESTRORDINARIOS DE PRIMEIRO D'ANO.

Coma de cote, son os xornás de Vigo os que dan a pauta. Foron notabres os númaros de *El Pueblo Gallego* e *Faro de Vigo*, que xuntaren pra ise día as millores firmas da nosa Terra. Iban esas firmas ô pé de traballos ben dinos de seren conservados e lembrados. Non hai dúbida qu'a imprensa galega ten hoxe un tono espirtual ben mais outo qu'a de Madrí; estamos xa n-esto emancipados. É pol-o tanto nosa imprensa hoxe en día, un bó istrumento de cultura popular.

GIL VICENTE.
Guimarães

Os volumes números 5 e 6 da 2.ª serie d'esta interesantísima revista mensal literaria e de cultura nacionalista de Portugal contén o seguinte sumario: O anatema da Flandres. Prelúdios da Traição de Lesa-Pátria, por João de Ourique; As caravelas, por Rui Galvão de Carvalho; A mata (conto) por Francisco de Queiroz; Velharias Vimaranenses; Documentos e Efemérides (1826. Guimarães ha 100 anos), por João Lopes de Faria; Janela do século XVI (gravura) desenho do Dr. Luís de Pina; Sohando ao pe do mar!.. por Parente de Figueiredo; As bruxas de Pencelo, por Alberto Vieira Braga; Vária. Das Ideias e dos Factos, Redação; Vitrine dos Livreiros - Dos libros e dos Autores, por Horacio de Castro Guimarães; Publicações recebidas.

Se en xeneral todal-as revistas de literatura e cultura teñen intrés para nós, as que nos envian do país irmán, Portugal, teñena en grado sumo porque en moitos casos son como complemento ou axuda da labor que nós mesmos vimos realizando. Por outra parte a compenetrazón e conocimento mútuo entre literatos e cultistas dos dous pobos ten unha grandísima importancia nestes tempos en que o Atlantismo afíncase fondamente na concencia de portugueses e galegos.

Imprenta LAR. Real, 36-1º A Cruña

No Desterro, Da Terra Asoballada, Vento Marciro, Na Noite Estrelecida e O Bendito San Amaro

poesías do poeta da raza **RAMÓN CABANILLAS** Pedidos a LAR - A CRUÑA

Dr. MOSTEIRO

MÉDICO ODONTOLOGO

Mediciña e Cirugía da boca -- Electricidade -- Rayos X

A Clínica Dental mais compreta de Galicia

SÁNCHEZ BREGUA, 5-1.º A CRUÑA

Apartado 67

Teléfono urbano 78
Id. Interurbano 49

Fernández, Torres e C.ª

FERROS -- ACEIROS -- FERRETEIRÍA

MAQUINARIA AGRICOLA

Linares Rivas, 12 **A CRUÑA**

LUIS FÁBREGA

Droguería e Farmacia

Progreso esquina a Luis Espada

OURENSE

MERQUE VOSTEDE

Plumeiros RAFIUM

De mais dura qu·os de pruma e limpa millor

Véndense en todol-os estabrecimentos do ramo

Andrés Perille - OURENSE

Reloxeria ZENITH

Máquinas parlantes, Discos, Agullas

e Accesorios

M. Calviño

OURENSE

SOMBRERERIA
LEMUS
S. ANDRES 74 LA CORUÑA

A mais económica de Galicia

MERQUE VOSTEDE

SÍNTESE XEOGRÁFICA DE GALICIA

por Ramón Otero Pedrayo

SANATORIO QUIRURJICO

DIREITORES

Manuel Peña Rey

Ginecologia e Partos

José Mosquera Blanco

Cirugía geral

Especialista na gorxa, nariz e ouvidos

Situado frente á Alameda do Cruceiro, ten todal-as condicións precisas.—Practícase toda crás d'operacións.—Dotado de todol-os adiantos que pide a actual Cirugía.—Modernas instalacións de RAYOS X pra diagnóstico e RADIOTERAPIA superficial e fonda con voltaxe de 250.000 voltios.—Aparello de Diatermia pra tratamento de Axexites, procesos inflamatórios, reumatismo, etcétera. Lámpara de cuarzo pra sol d'altitude e ultra violeta pra tratamento d'escrofulosis, raquitismo, alopecias, eczemas, etcétera. Admítense embarazadas, e cóntase con material esterelizado pra fora da cibdade en casos d'urxencia.—Poden colaborareu todol-os compañeiros, previo consentemento dos direitores.

BODEGAS GALLEGAS PEARES E OURENSE

Viños finos de mesa: Tinto TRES RIOS Blanco BRILLANTE. LOS GALLEGOS blanco e tinto

Macía e Valeiras, Apartado 18 -- Ourense

Augas bicarbonatado-sódicas de

MONDARIZ

FONTES DE GÁNDARA e TRONCOSO

Propiedade dos FILLOS DE PEINADOR

MONDARIZ—BALNEARIO está situado a 35 kilómetros de Vigo e a 20 das estaciós de Porriño e Salvatierra de Miño

O Hotel do Estabrecimento está aberto do 1.º de Mayo a 31 de Octubre

PÚXOSE Á VENDA

HOSTIA: POR ARMANDO COTARELO

SEIS reás

F. ROMAN E SACO

DROGUERIA

e FARMACIA

Pereira, 19 Teléfono 28

OURENSE

ADEQUIRA

SÍNTESE: XEOGRÁFICA DE: GALICIA: POR: R. OTERO: PEDRAYO

TRES peseta